

- - IZLAZI SVAKI - -
ČETVRTAK, 11 JUTRA.

:- VLASNIK, DIREKTOR :-
- ODGOVORNI UREDNIK :-
PAVAO ROCA.

RAZKOVANI

— — PREDPLATA: — —
TROMJESEČNO DINARA 13, — — —
— — — — — GODIŠNJE DINARA 52.
— — OGLASI PO CIENIKU — —
UREDNIŠTVO I UPRAVA KUĆA — —
— — — — — BR. 543 — VODICE.

Pojedini broj: Dinar

Sprovod i pogreb

Kralja Petra I. Karagjorgjevića

bi obavljen 22 tek. u Beogradu. Sudjelovao preko 100 hiljada naroda, pa kraljević Bjor-gje, velika kneginja Jelena, knez Arsenije, princ Pavao. Svi ministri, osim Pribičevića i Zečevića, diplomatički kor, narodni poslanici; odaslanstva stranih država: Čehoslovačke, Rumunjske, Grčke i Italije, a ono Francuzke pod vodstvom Franchet d'Esperey-a zakasnilo; u povorci sudjelovali su preživjeli čelnici 1875—1877 iz Kraljevine za oslobođenje Herceg-Bosne izpod Turskog jarma, da odaju posljednju počast svom preminulom Kralju, a ondašnjem četovodji Petru Mrkonjiću. U Topole-Oplencac bi spuštaen illes u grobnicu po seljaciima iz Viševca rodnog mjesta Karagjorgjevića.

Zelena internacionala.

Kô da je „quite senza svijuh gluposti“ izvor i sielo Split.
U Splitu je sielo i vodstvo Zemljoradničke stranke.

Uzok članka 4 „Ustava“ izglasana 28 juna 1921, a u ime Njegova Veličanstva Kralja Petra I. potvrđjena po Aleksandru Nasljedniku Prestolja, koji glasi: Svi su građani pred zakonom jednaci. Svi uživaju jednaku zaštitu vlasti, vodstvo Zemljoradnika zaključilo i tim pokušalo naučkati: da kmetovi uz-krate vlasnicima zemljišta svaki dohodak prihoda koga su do sada davali.

Ovim se Zemljoradnici postavili na protupravno, protuzakonito stanovište, na stanovište — sile i terora, da jači — krci. Ovakova štâ ne bi ni komuniste ni boljševici poduzeli, barom ne bi poduzeli u Dalmaciji: gdje odoštaji „kmeta“ sa vlasnikom — i obratno — u sprezi su sa onima Bosne, Hrvatske, Vojvodine, Češke, Italije i drugovdâ. U Dalmaciji su vlasnici obično maloposjednici; posjeduju — stono rič — pregršt, kapu, varčak zemlje. Sa međusobno sporabumno sklopljenim ugovorom, vlasnik daje zemljoradniku svoje zemljište, a ovaj prima i obvezuje se davati godimice kvantum ploda a istog. U ovo zadnje doba vlasnik naknadnju zemljoradniku i kvantum gnjoja, sumpora, galice, usjeva, prama dielu koga prima, sve po ugovoru.

Zove li se ovo „kmetstvo“? Po formi — da, a stvarno — ne.

Ovakih vlasnika maloposjednika u našoj pokrajini broji se na stotine i stotine: imade ih i medju samini zemlj radnicima.

Begovima, agam i spajjam naknadjuje se milijardom i dvjestohijada Kruna njihov posjed stečen i kocem i konopcem; sve će, ostavlja se svakome 300 jutara zemlje, a maloposjednicima — jer slučajno vlastitom rukom ili pod svoj račun ne obrađuju svojinu — hoće se da oduzme i ono parče zemljišta.

Oro se zove stvarati holimicho — proletarijal, koji jos u doba Rimljana, z bratce Grakha pokušalo se i bijelo „agrarnom reformom“ sanirati.

Što na ovo kolovozje Zemljoradnika poslanici Avramović i Lazić? oni će biti na čudu sa vodstvom Zemljoradnika u Dalmaciji. Zabluđili su.

Zemljoradnici ovaj svoj — sk re — protuzakoni korak, jer neopravdanu i bez potrebe stvaraju ne-

zadovoljnika. opravdavat će: sve se ovo radi, e da se primera vlastodržce i vladu pospjesiti rješanjem „agrarne reforme“.

Evo na predac rješnja „agrarnoj reformi“, Vlastnik i obrađivaoc tla nek se sporazume, nagode: po procjeni prodati, odnosno kupiti, ali ne oakupiti, jer nije polog, zalog niti su crkvena dobra iznudjena za — upokoj duša, niti begovluci i spajiluci stečeni kocem i konopcem.

Svu ovu rabotu sa strane vodstva Zemljoradnika mi smatramo „izbornim manevrom“. Ne će ga ulaziti vlada, ali je dužnost ove: ne prati ruke poput Pilata, već je njezina dužnost stiliti svojinu i prava vlasnika zemljišta u smislu čl. 4 „Ustava“.

Drugu alineu čl. 43 „Ustava“ Zemljoradnici krivo svačuju; ili pako naumice poljodjelcima krivo tumače.

Naš poljodjelac i ne svača: koliko nas stoji, dosadašnji rad oko „agrarne reforme“: ne pojmi koliko će nas još stajati dok se reforma provede. Pounjardede do sada, a po milijarde od sada; i ne će zaleći.

Pa kome Zemljoradnici povjerili zagovarjanje „agrarne reforme“ u šibenskom kotaru, bolje političkoj obćini. Miji Baradović-Trenfinu Kakra ja mentaliteta jednom bio ovaj: to i on sam znađe. N treba pitati Dr. Kuraicu; za nj je ili boln ca ili lompca.

Dakako, rekosmo i tamnica, jer širi nezdrave misli i punta zemljoradnike i vlasnike na međusobno klanje. Još sa t. zv. gospodom moglo bi preći, ali da će seljak seljaku pustiti svoju svojinu — jok valaj! Jematva se približava, do koga je nek na vrijeme providi i pravednin, zakonitim putein zapriči, sanira. Inače, iskalit će se ona:

„Sila silu silom sili, da ju sila silom ne usili“.

Nije zlato sve što sja.

Br. 25/1914.

Gosp. c. kr. Činovniku tamnica

Loco.

Posto pritvorenici politički: Bilić, Roca, Matić, Čičin-Sain i Sisić svojim ponašanjem krše red i slugu kućnu ovih tamnica, a posto sudbeni inkviziti Marun i Gjorge Dobrota ne pokoravaju se propisima kuće, određuje se da od danas do dalje odredbe:

a) politički pritvorenici: Bilić, Roca, Čičin-Sain i Matić budu svaki napose čuvani u odjelitim izbama, a Sisić pritvoren u izbu sa političkim pritvorenikom Vojnovićem, obzirom na njegov slabi auslav, te da moraju biti puštni na zrak jedino kroz ure propisane za sve druge uznike, te da se sa istima ima u opće postupati, kao i sa ostalim uznicima;

b) isto tako čuvati će se u odjelitj izbi inkviziti Marun i Gjorge Dobrota. Određuje se suviše, da sva ova lica imaju primati hranu i piće u svojim izbama, i samo onoliko, koliko je propisano od postojećih odredaba, a c. k. ključarima naređuje se da strogo paze na tačno izvršivanje ovjih odredaba i da svoje dužnosti izvršavaju, pod prijetnjom strogih disciplinarnih mjera.

Ova se odredba ima usmeno saopćiti svima popisanim licima pod a) i b), a tako i c. k. ključarima, koji će zadnji na ovaj spis postaviti svoj podpis.

Od Nadzornitstva c. k. tamnica Okružnog suda u Šibeniku 27 decembra 1914.

Bašić v. r.

Za nagradu danas je g. Bašić činovnik VII razreda na sudu u Velikoj Kikindi.

»Samo Hrvat Smeta«.

Počavno, u razgovoru sa sadašnjim upr. obć. skradinske g. Marunom tumačismo značenje . . . — Srbini hoće svoje; Slovenec hoće slobodu; samo Hrvat spava. Ovo zadnje on našegnuo u: „samo Hrvat smeta“, ko da je predvidjao da će se na njemu izkaliti.

G. Marun postade upraviteljem. I nastae „Spletke i makincije“ srbskih radikala, da se razpusti odbor; ali ne, za to što je demokratski i što u istome nema prestavnika radikalskih“. U prisutnosti Vladina podpredsjednika Dr. Desnice prohibitno obćinski odbor bio je sastavljen od dvojice demokrata, četiri predložnika radikalne stranke i jednoga izvan stranaka“, pa se gg. srbski radikali zahvaliti, jer za Upravitelja postavljen — Hrvat Marun; ali ne što je demokratski, već jer je Marun — Hrvat, a:

Samo Hrvat Smeta.

Morte ai Corsari! U čušak a Hrvatima. Ne smeta što je g. Marun plimenita srca; ne smeta, što se istorijetuje sa bratom srbinom; ne sretla što čuti i osjeća srbski. Na njemu ju t. zv. istočni grich: radio se i odgojio — Hrvatom, a taj je i nezaboravljiv i neoprosiv kod srbskih radikala Skradina. Nepojmivo i dosta — zamjerno.

Talpa - krtica.

Talijanski — la talpa; hrvatski — krtica.

To vam je životinja slična mišu, koja živi u svojim rovovima pod zemljom. Čovjeku izkazuje se sasvim korisnom beštijom, jer lova razne kukce, zareznike. Nu čovjek ju ipak u vrtu ne trpi, jer vrzajući se, žile stabljikam kvari.

Vrst krtica su i stanoviti naši odvjetnici, koji u pravdam lotkeju naše kruna i dinare, pa nam tim s pomajnkjanja otrgnute hrane slabe ne samo zluđac, već i na prosjački štaj gona.

Pravo se kaže: ako na sudu sa odvjetničkom obranom ostaneš prav — nijesi zdrav; zko li kriv — nijesi živ.

Tako imade u Zadru neki odvjetnik, koji se po kući zove Talpa ili Talpo — svojedac. Samo ime mu kaže: da je krtica, i kao takav pokazao se za vrijeme talijanske okupacije. Na stotine hiljada kruna utjerao od naše progonjene i po Talijanima pozatvarane braće; čavao se naplćivati na desetke hiljada lira. Onako, a la Dr. Jurin.

Čujte samo ovu.

Ivan Buljan i Lečo Lelas iz Skradina imali zajednički „auto“, kao sofer bio im Dušan Popović. Jednog dana dodje im naredba: da se najdu u Zadru sa „autom“ da prodje stručnjaku pregledbu, pa da će se izručiti i postaviti broj.

Nesreća bijela, na pokušaju u Skradinu, pljana čovjeka auto očešali.

Za ovaj prekršaj, prestupak — što li — da nije imao broja, bivaju pozvani na sud u Zadar; najviša ih kazna čekala: mla, oznamna globa.

Da skratimo, Ne bijeli odvjetnika.

Stoje u sudnici i čekaju dok na njih dodje red. Približi im se nepoznati gospodin.

— Vi imate raspravu u poslu „auta“?

— Imamo.

Započela rasprava; da će svršiti, diže se isti nepoznati gospodin i izusti:

— Iz izpadka proizitje, da su ljudi nevini; preproučam dietetiku.

I to bijasao ave.

— Nu vidi, vidi — Buljan će Lelasu — tredit će ipak da gospodinu zahvalimo. Ne zvan, ne pozvan, pa za nas progovoriti!

Bivaju rješeni i izidjose.

Na slubam sustigne ih nepoznati.

— Harni, dragi gospodine; neznamo kako da vam zahvalimo na ono par ričji.
— Najlakše. Moja pristojbina 4 četiri hiljade kruna.

Ostadoše kô Lotova žena — okamenjeni.

— Ma šta ?!

— Znače, kao vama spuštam: na 3 tri hiljade kruna; a dz ste težaci, seljaci, tresnu li biste bolje kesom.

I u nepoznatom upoznaše odvjetnika Talpu — krticu.

Seljaci pamet stekli?

„Pučka prosvjeta“ — br. 5 — 1921:

Marko i Mate.

Seljak Marko zapravo da Matu, Pa otide svome advokatu. Ali meštar sitnu knjigu piše, K knjigu piše, u knjizi andise; Pa govori Marku seljaninu, Da je nosi drugom efendipu: „Ja ne mogu pravdu primit za te, Jer me prvi zauzeo Mate.

Al' evo ti knjige za drugoga, Branice te kao brata svoga!

Ali Marko mira sebi ne da,

Već otvara knjigu, pa pogleda

Sto mu knjiga šara i andise,

Sto kumaštin kumašinu piše.

I proštije Marko knjigu belu

Pa otide vrcom svomu selu.

Štije Marko, nek i Mate čuje

Sto advokat drugu poručuje:

„Dva se ovna posvetila glupa,

Al je vuna i koza na skupa!

Dragi družo, evo dohre zgoda,

Mesa, vuna, šara kao vode!

Tebi šajgan ta ostrizeš svoga,

Ja ću šišati i oderati mogla!

Kad seljaci knjigu razumiše,

Ruke pruže ter se izjubise,

Pa odoše kući pevajući

I pradanje ludo proklinjajući.

A doktori jedan drugom rekli:

„Zar seljaci zbilja pamet stekli?“

Josip Barać.

Državni dugovi naše kraljevine.

Pretratpi dugovi naše kraljevine Srbije u inozemstvu iznose 863 milijuna franaka. Crna Gora ima duga u inostranstvu 17 milijuna franaka. Bosna i Hercegovina 252 milijuna kruna. Hrvatska i Slavonija 43 milijuna kruna. Slovenačka 28 milijuna kruna, a Dalmacija 4 milijuna kruna. Ratnih dugova imala je samo Srbija i oni iznasaaju 930 milijuna franaka i jednu milijardu u naravi. Poslije ujedinjenja je zaključen naš prvi zajam u Americi kod američke vlade. Ovaj je zajam iznosio 15 milijuna dolara. Drugi zajam od 25 milijuna dolara utrošen je za nabavu željezničkog materijala, koji su Amerikanci ostavili poslije rata u Francuskoj. Treći zajam, koji poslije rata zaključen kod francuske vlade iznosio 100 milijuna franaka. On je upotrebljen za podlogu emisije duarskih bonova. Četvrti poradni zajam zaključen kod francuske i engleske vlade iznosi 50 milijuna franaka, a upotrebljen je za isplatu bonova po predratnim razgovorima. Inozemni zajam od 500,000,000 miliona franaka. Zajam od 100 miliona franaka na zemlji za 335 milijuna krunskih i 20 miliona duarskih bonova. Dug koji proiziaao iz uredbе o kvikidaciji agrarnih odnosa Bosni i Hercegovini je 136 milijuna dinara. Unutrašnji investicioni zajam od 500 milijuna. Zajam od 20% zadržan prilikom zigosanja krunskih novčanica, oko 900 milijuna kruna. — Ukupni naš državni dug iznosi: 3.456.000.000 franaka, 40 milijuna dolara, 327 milijuna predratnih austrijskih kruna, 1.036.000.000 jugoslavenskih kruna i 639 milijuna dinara.

Nemanjica blago — razgrabljeno.

Za invazije Austrije u Srbiju, ova biva skoro uništena. Nije se poštedito ni crkve ni namastira; skoro, sve odnošeno, pokradjeno, pepaljeno, uništeno. Spetski listovi nasjekli: kod braće Petra, Dušana i Dr. Iva Miovit u Drnišu imala bi se nahoditi jedna

starodavna knjiga bogoljubnog, crkvenog sadržaja vlasništvo stanovitog namastira u Srbiji.

Kako je ova knjiga dospjela u njihov posjed, razna su nagadjanja.

Zlohni jezici hoće: da bi ju bio, kao vojnik Austrije, iz Srbije donjeo Petar Miović. Drugi kažu: da ju kupio brat mu Dr. Ivo od nepoznata vojnika, častnika za 20 dvestet Kruna.

Bilo ovako, bilo onako; svakako — ružno. Ma vrijedila „lulu duhana“, patrijarha dužnost veže braću Miović pomenutu knjigu provaliti, im više, što se kite perjem srbskih hradikala.

Ružne pojave.

Nasi fasiste, samozvaca „nacionalna omladina“ i u Murteru navallili na stau župnika, tražeći izručenje (nista manje! Op. popr.) dvojice djaka. Poznije, pred očima samog obć. uprav. Gjelpia u Tiesnome zamazase ih jajima i pomidorima, pa i dvije gospodjice zagrebdanke. Na protest studenta Fanlov, g. upravitelj odvrati: da nije vidio nista!!!

Mi ne jusemo u rog klerikalaca i pučke stranke, ali smo protiv svakoga tvornog napadaja, terora na Krvnu braću.

Ružne pojave, kad se zna, da je sve upriličilo i predvodio još i kao demokrat, narodni pučki učitelj Troskot.

Gg. „omlađinci“ Tiesna, Murtera, Betine, g. učitelj Troskot: a putuje li vi svietom? N. pr.: kad biste vi došli u Šibenik, pa da bi vam bližnja ili daljnja rodbina ozilih djaka — onako, samo na uzvrat uz kamate — priljepila nekoliko vrućih po turinu, kako biste ostali? bili vam bilo drago, ugodno? Jer čujte:

Bio otac. Imao sina.

Sin češće otetu:

— Čako, pomokiro sam se čovjeku u postol!

— Nijesi sinko čovjeku! odvrtao bi otac.

Jednoga dana evo ti sina kmezeš se, plaćući.

— Pomokrio sam se jednora gadu u postol, pa me osamarlo:

Čovjeku, sinko, čovjeku. Pozvetila mu se!

Ružna pojava je na otoku, selu Murteru i Don Ivan Berak župnik. Izneli sve njegove „makaronade“ pod Austrijom za Habsburga i vrijeme talijanske okupacije, nije mogće da čovjek povjeruje. Netom nam iz Zagreba stigla nauč. ni *clisché* čut će se i o njemu brojine gusle.

Taoci 1914 u šibenskim uzama.

28. Marić Gjuro — Dubrovnik, umir. učitelj
29. + Matić Ive — Dubrovnik.
30. Papi Marin — Dubrovnik okolica.
31. Piper Vaso — Dubrovnik.
32. Radulović prof. Melko — Kotor.
33. Soletić Lujo — Dubrovnik.
34. Sudje Ante — Dubrovnik.
35. Vuletić Gjorgje — Dubrovnik.
36. Trs Eduard — Dubrovnik, sudski kancelist.
37. Knežević Dr. Stipe — Dubrovnik, odvjetnik. Početkom septembra broj taoca se povisio sa:
38. Dobrota pop Bogdan — Bratiškovec, parok.
39. Dobrota Damjan — Gjeverske, učitelj.
40. Dobrota Gjorge — Skradin, trgovac.
41. Dobrota Dr. Koste — Skradin, odjetnik.
42. Dobrota Miloš — Skradin, trgovac.
43. Dragišić Uroš — Skradin, bankovni činov.
44. Knežević Spaso — Bratiškovec, učitelj.
45. Marun Frano — Skradin, posjednik, sada obć. Upravitelj.
46. Jelača Milivoj — Gjeverske, bogoslov, sada parok u Ivoševci.
47. Sinobad Marko — Gjeverske.

Na 30 septembra — sv Jere, bivaju par brodom prenešeni i kontinirani broj 14 — 24, 26 — 37. osim Anića, Joba Gjilda, Lepalta i Trsa. Ovi bivaju s morske obale strpani u Začarske tamnice sbog — veleizdaje.

Dr. Knežević, nakon 3 dana, otpušten kući, jer na Namjestništvu podpisao revers, kojim — ne čemo reći da pljunuo — ali svakako odrekao se srbstva Danas u Dubrovniku kolovodja srbskog radikalstva!

I još se ponujavao kađer taoca:

48. Dominković Krsto — Dubrovnik, Urednik „Dubrovnik“; ovaj se za tamnovanja vjenčao.

49. Kobasica Stjepo — Dubrovnik, Urednik „Srbske Rieči“ — Sarajeva.

50. + Petretić Milivoj — Split.

51. Subotić Dr. Nikola — Šibenik, odvjetnik; po polažaju sada gazda, inače dobar, milostiv; vijećet čemo ga kao budućeg poslanika srpskih radikala, jer za tim leži.

Povratiše nam iz Marburga:

52. Angelinović Dr. Grgo — Split; za vrijeme sloma moćni „povjerenik javne sigurnosti“ u Zagrebu, a sada poslanik u Beogradu.

53. Drinković Dr. Mate, liječnik obćine — Šibenik; za vrijeme sloma ministar rata u Hrvatskoj; poznije u Jugoslaviji ministar pošta i brzoputa, a sada poslanik na Ustavotvornoj skuptini u Beogradu.

54. Nizetić Marija (Maja) — Split, učiteljica; i ova se vjenča u tammicam.

Sa fronte dovedoše sputana, lužena radi veleizdaje:

55. Farcic Antu — Kordula, učitelj, a sada — mislimo — Upravitelja rodne obćine.

Nakon što Italija navjesti rat; danom 25 svibnja 1915 šibenske tamnice bivaju očišćene od taoca i veleizdajnika; samo što Dr. Drinković osta još za par mjeseci u pokrajinskoj bolnici na liječenje.

Neko u vojsku, niko kući, neko konfiriran, neko interniran; neko u bolnicu. neko u ludnicu; neko pod zemlju a neko dobio browningovu pilulu u prsa, razpršalo nas ko — rakovu djecu.

Sudbina jarac. Nakon toliko patnja opet najdjosmo se skupa, preko 70 km. po vrh Wien-a (Bœc) u istom internatu — lageru Mittergrabner: Dr. Angjelinović, Dragišić, Gluhonja, Kobasica, Kurlčević, Marun, Matić, Roca, Trs. Sirovica.

Šverceri br. 1.

Pomoz Bože i trista — svetaca, da ih počmenio motati, derati. Niti s glave, niti s repa. Onako, kako koji pod buzdovan dodji: omahni — omahni; ožeži — ožeži! Dosta je bilo sirotinjskih suza i uzdisaja; dosta vapaja, moljakanja, klećanja i puzanja pred „Gavanovim dvorim“. Nadošao je dan obućuna. Il o našu il o vašu glavu.

Da se izrazimo po djaku, u Šibepku opstoji — „stera kuća“ tvrdka *Vicenzo Inchiostro e rigli*. Tko poznavao starog Viteuca: bio i radiša i stediša, nagruo — hrpu. Pomagali mu i sinovi. Djeca svoga otca: u ređu i pošteno; napoken se doniogli i obskrbe državnog duha za svu „cirkuliju“, okrug šibenski. Prodavali su i na malo, pa ako i nije dnevno curilo, a ono je kapalo. Na stotine i stotine hiljada kruna, oni su kroz godinu duhana, cigareta, cigala nabavljali i sve raspčatali. Tu je bilo i dobiće. Nitko im ne zavidio; a i temu bi, kad vrag ne će nego u — hrpu.

Nadošla 1914. Rat, svjetski rat. A posto rat nije svakome — brat. *Sior Chico* ne zaboravio onu sv. Pisma: da je Marija bolji dio odabrala i ponudio se „liferovati“ za austrijsku vojsku; a mogće da su mu i ponudili; jer obćno viši oficiri znadu u kojemu grmu — zec leži. Recimo sebi i od sebe: čovjek bio bi lud onaku priliku ispasti, tim više, što: prigode horu — jagode.

Guspar Keke zasukao rukave i pri poslu nabavljajuća za vojsku, zapustio manipulaciju dućana, trafice, zvali — *Meneghelli*. Da su oni pročistili dućan i skladišta Inchiostro, nego oni pročistise kanenice ulja biednoj sirotinji, raji; a sve za — duhan. Prodavali su 3—5, a kad kad 1—2 „turice“ za Hru odnorno kilogram uja. To je bila: puna šaka brade; ovasište oni svoje, da onako ne bi ni sa ovnujskim lojem, ni sa prasećim salom.

Onako — za zaslepići oči — prodavno se i na trafici duhan za jednu dva dana; obskrbljivalo se i okoliku nezatnom malicom. Ali treći, četvrti dan: dodje zalostan vojnik, radnik, težak, građanin — za ulje, onako izpod ruke, da, ali za novac, jok, brate. Zarekosno se; mogao si i za novac kupiti po privatnim kućam, kavvaum, pa i na trgu, ali prostoj cigareti bila cijena kruna i više, a „verginiki“ 2—3 kruna po komadu. I sav ovaj posu duhan bio iz Inchiostro mlinice.

Unich umakso „nella patria del est“, a Meneghelli predaje komisiji za izmjenu novčanica preko milijun kruna. To u koliko je vidljivo, a za dinare, lire i dolare nitko ne pita. Čujemo, da pri drugoj izmjeni, Meneghelli nije primio na račun. Ali Meneghelli je — Talijanac. A sa susjedom trebilo je u skladu i ljubavi živjeti. Zua Meneghelli svome svetcu za post!

Ili smo sinovi; ili smo pastirci?

Ko da je nad Dalmacijom izljevena — pasja čorba.

Pastorče od iskona.
Pastorče pod Austrijom, a okupirani krajevi, pastori pod Italijom.

Ljubav, da Dalmacija, za ovog svjetakog klana, skoro nije pretrpila ništa, jer joj nije ratni valjak niti vinograda, niti oranice, niti sjenokose prešao; kače nijesu bile sražene; a žitelji — jedva ono nešto u Bockotorskoj razseljeno. Bilo je interniranja, tlačnja i strijeljanja; nu sve to pranu Bosni, Hercegovini, Slavoniji, Srbiji tako situano, tako neznatno, da „Kronaka“ zabliže; e je i Dalmacija bila u svjetskom vrlogu: palača, krvi i pokolja.

A ipak Dalmacija ne smije da ostane pastircetom u svojoj državi, pod domaćom vladom, pod svojim narodnim Vladarem jer Dalmacija u oslobodjenju i jedinstvu Jugoslavije sudjelovala i doprinijela, ne čemo reći puno, ali jest — dosta.

I što vidimo.

Vidimo, da osobito okupirani kraj Dalmacije, ubrajajući sve otočje, gladije u kruhu; vidimo jedini nje proizvod — vino neće imati nikakove prodje. I dok se snuju razni projekti trasiranja željezničkih pruga na Kotor, Klok i Bakar, a nastavak željezničkog spoja sjeverne Dalmacije, sa zaludjom preko Like čitavom Ervom, to žile kovačice osironasivanog nje pučanstva, izgleda — na vrbi svirale!

Hijese nas sa krpiljačnom uzkočaršnicom iz Knina na Drvar i Pridvor. To je ko što mačeta ne će da pastorčetu kupi nove opanke, već mu daje na pričanje starih razsuskani podršina. Nu pričalina ostaje utjek — pričalinom.

Ne čemo da budemo pastirci, hoćemo da budemo sinovi i to zakoniti sinovi, a ne kupilad, jer smo djeca jedne majke i jednog oca.

Pučanstvo Dalmacije zahtjeva: da se odmah započne i što skorije dovrši željeznički spoj sa Likom.

Og. dalmatinski poslanici na vama je red — izvajatili.

Pismo našem Uredniku.

stiglo, a upravo mi čovjek, koji svoju glavu; ne samo, već i svoju obitelj izložio za otvorenje Jugoslavije.

Pise:
„Dopao mi slučajno ruku „Raskovani“. Pročitao sam ga na dušak i — svjeda mi se. Nama baš manjka jedno takovo glasilo, koje bi sibilalo lievo i desno — bez pardona, bez obzira na položaj, partiju ili šta bilo. A treba nam i glasilo za težaka, kakovo je vas „Raskovani“, onako po puku, razumljivo i prožeto ljubavlju za njega; glasilo koje će iznositi njegovu slavu i zastupljenost prema drugom stališću. Samo, da Vam iskreno kažem, bojim se da ne ćete uspjeli, jer, kao i sami znate, naš težak čita malo ili nista i ne štrcača korist, koje mu ovako jedno glasilo može da donese.“

Jugoslavenski težak negda i danas.

- v. - Bilo je to davno, pred više od trinaest stoljeća, kad su tvoji predci, jugoslavenski težače, dolazeći sa lednog sjevera, naselili današnju otadžbinu tvoju. S početka, rasirani i ravezani, živeli u manjem županju, po starom slavenskom običaju, potpuno pod vlast susjednih velikih i moćnih država. Ali predci tui, nenavikli robovanju; oslobode se postepeno tudjinskoga jarma i osnuju svoje slobodne narodne države. Na žalost, kleta sudbina ne htjede da se naši predci, na razmeđu Istoka i Zapada, od Smuka do Triglava i od Dunava do plavoga Jadrana jedine u jedinstvenu državu, premda na čitavom tom prostoru življahu ko što i danas žive narod jezičstvene krvi, jedinstveni jezikom. U toku stoljeća vjetlaha narodne države; Dusanovo carstvo i Tomislava moćna država.

Ali bilo u velikim bilo u malim državicama — bilo ih je u razna vremena i na raznim djelovima ase narodne teritorije dosta — jugoslavenski težak vladaju slobodnim životom: svoj na svome.

Nadodju kobni događaji koji su u povjesnici sroda našega zabliženi crnim slovima. Nadodje prijaja pad Tomislava države, pa dva tri stoljeća utim pad Dusanovog carstva i busanske moći —

dok je slovenski dio naroda našega još od prije stajao pod germanskim jarmom.

Padom slobodnih narodnih država započimlje kalvarij naroda našega, a osobito težaka. Težaka, velimo, jer su gospoda znala većim dilom da steku milost novih gospodara i tako ostanu i dalje u vlasti. Položaj jugoslavenskih težaka — pod turskom vlašću bijedne raji, a pod njemačko-madžarsko-mletačkom vlašću bespravnom kmetu — bio je strašan. Nad bijednim težakom vladalo je carstvo tmine i neznajpa. Jer dok su njegovi — domaći kao i tuđji — gospodari mogli da sebe pravljaju kako i koliko su god htjeli, toj bijednoj raji i bespravnom „kmetu — ametu“ nije priustalo. Njega se smatra životom, kuja ne smije da bez teške kazne digne glavu do svoga gospodara. Osim toga, i težak ne smije da ima svoga imanja. On nije čovjek, on je kao mrtav predmet u ruci svoga gospodara kojim raspolaze kakogod hoće, teži u ono vrijeme nije ništa drugo bio no tegleča marva: ne smije da što želi ne smije da se tuži, ne smije da se buci, ne smije da traži pravo i pravicu, jer bič tiranina, konopac neprestano mu nad glavom visi. Treba li gospodaru topovike hrane, treba li mu spasiti krunu i prestolje, eto ti biednog kmeta, koji se bježe za tiranina svoga da ta uzvrat bude od njega još jače prignjeten.

Tako sam isto sve do francuske revolucije, do preporoda potlačenog čovječanstva.

(Nastavit će se.)

Kronaka.

„Raskovani“ u zakašnjenju morao je i ovoga puta biti. Malo radnika u tiskari, a puno pesla za sveopći korot nas Jugoslavena. Pa što prvo i pretnije, ne može biti — zadnje. Da se svedemo u redovitu kolotečinu izlaza, sva prilika da dojdjući broj izadje 8 doj. septembra.

Čitatelji nek nas izvino, a predplatnici neka šalju predplatu; za predbrojke ne čemo da znamo. Ciena svakom broju tako je ostanala: čovjek nek se uzdrži jedne crne kave, nek nepopije čaju pive ili četvri vina i broj lista je plaćen. Puše, bolje po te budeš li tačno predplatom širo svoj „Raskovani“.

Napredna nacionalna omladino, a što sada! Arditi zaposjednuše Jugoslavenski teritorij: otok sv. Martina pravo Bakru. Poslata talijanska redovita vojska, ne mogla (?) ih ekonati na uzak. Nastala diplomatska natezanja medju Rima i Beograda. — Rakova djeca!

Onima, koji se tiče.

Dok je trajala mraka talijanska okupacija, ponosili su se glasovi, da naši nadobudni studenti, realni gimnazijalci, budućim i ostrim, pokom prate ponašanje naših gospojica, a i gospodja. A govorilo se i to, da oni imaju već ispušeno debar raba o čitovanju, koketiranju, ašikovanju, pače i o aventurama nekih slavnitih „rodoljuba“. — Prestala okucija — svak je mislio, da će te izrod-ženske učiteljici svaka na sebi kaznu svoje beznačajnosti i narodnog idajstva!

Kad tamo, njeke od njih, ama baš njeke od njih, danas ne samo što ne čete nikakove kazne, nego se liepo još šepire izmeđ naših oficira! A pred 3 mjeseca bile su vjerne i mile prijateljice talijanskih prosošnih oficira, pa čak i talijanskih kazabinjera!

Na samo to, nego i mnogi od njih jatih studenata, koji su aprasjali proskribeje, takove ženskacije, danas se a njima družte, šetajuju s njima. Kao da su to još nedužne golubice, kao da nemaju na duai sve ono, što cijelo građanstvo zna i pamti.

I te se ženske čisto zaostaju od milinja i od zadovoljstva, gdje tako jeftino i krasno prolaze kraj svih prijatelja i kraj svih bilježaka onih vatreh mladih rodoljuba, koji bi ih bill sažgali onda, a koji ih sada miluju i tlele!

Ovo iznjeseo bez ikakva još prihora i ostro riječi, jer se nadamo, da će se stanovita naša mlada ve i na ovo par redaka lecnuti i popraviti i odbaciti za uvijek u kut, ono smotolnice, koje su svo bile pod nove bacile, dok su bilitu Talijani! Ne bude li ovo koristilo, sasut čemo sve do kraja!

Šibenik za Kraljem Oslobođiteljem, nije ni najmanje zaostao u općoj narodnoj tuži. Nijedan naš grad nije za stalno tako tur-beo izgledao, kao naš Šibenik, sav obavrt crninom, sav nujan i tih, kao da je Veliki Pokojnik baš u njemu pristirao. Na licu svakog našeg putanina čitala se iskrena žalost i duboko osjećana ljubav za Onoga, koji je narodu svome sve dao.

U obim crkvama obdržane su pogrebne zadužnice uz saučesće svih, što očajuju za otadžbinu, jer

pojam otačbine i pojam Kralja, kakov je bio Petar Karadžordjević, — potpuno se istovjetuju.

Mnogobrojne brzajavne sažalnice otpremjene iz Šibenika dokazuju tadodje, koliko je u ovom gradu ljubav i štovanje prema Kralju Junaku i Patniku duboko uzvičeno.

Slava vječna Velikom Kralju Oslobođitelju!

Kukavičja jaja. Ima ih puno po našoj državi, ima ih i u Šibeniku. Koja je to vrazja kvočka, što ih grije — znal će oni, koji te kvočke pitaju. — Znal će n. pr. na našoj vladi, kako je to moguće, da kod ovog Okružnog Suda ima jedan službenik, — talijanac i talijanac takav, koji je u Zadru za najžešćih D'Annunzijevih prijatelja i obećanja bio čak obučen u arditku uniformu!!! On danas služi u Šibeniku i nitko mu ni mukat, a drug njegov jedan, koji za užasnog svjetskog rata a prognjenima i s tancima u tamnici šibenskoj djelio njihove palnje i bio im prijatelj i brat, danas je prognjen i prieti mu pogibelj, da bude bačen na put. Ovo je strašno, a još strašniji, kad se pomisli, da ga naši ljudi proganjaju, a onog došlišanog arditu tetaše i, Bože učuvaj, da bi mu se zamjerili! Mi bi onako potibo, u uho htjeli upitati predjednika Bojančiča i njegove doglavnike za razlog toga. Ne znamo koji bi bio odgovor, ali svakako, po svemu što čujemo i što vidimo, razlog mora da je u onoj: *Cherchez la femme!* — Negdašnji zadarski ardit vrlo je sretan u svojoj „biloziti polovici“, a ona je — znate — čitokrvna, uzorita i vrlo rječita Srbkinja iz Skradina. Treba li dalje?

U zaštitu domaćeg vina moramo da ustano protiv odrodhama, koje i u našem gradu onemogućuju uobičajenu njegovu prodaju u krcmama. Vidjeli smo okrunicu Pckr. Vlade od 30/11. 1919. br: 11-19931 (odjeljenje trgovine i industrija) kao što i spis iste vlade od 19./8. 1921. br. 2719/21. Ta nova šikanacija mora biti odmah svakako opozvana u samom državnom interesu, jer takove odredbe ne mogu nego da povećaju nezadovoljstvo. Ne odlučili se vlada odmah na opoziv te naredbe, mi čemo je donijeti u cjelosti, ali smo uvjereni, da će nam ona pristediti tu vrlo neugodnu mjeru i da će uvidjeti kako je grozno posrnula, kad se je dala zavesti od kojeg zadržnog hurokrate austrijskog mentaliteta, sigurno neprijatelja našeg vinogradara, da izdade takovu neslanu, nesvjetsnu, pače glupu odredbu. —

Proti psosti. „U smislu odluke Predsjedništva Pokrajnske Uprave za Dalmaciju Br. 3366/21 naredjeno je svim oružničkim postajama i državnim Redarstvu, da strogo psze, da svaki slučaj psovanja i huljenja, koje se je kod nas žalibože uvrijedilo, prijave nadležnom kaznenom sudu za kazneni postupak.“

Novinari za Kongres u Splitu su na prolasku preksutra, subotu 27 tek. u našem gradu. Dolaze parobredom iz Bakra u 6, a zadržat će se do 8 jutra — 2 sata Šibenik se znao uvijek radojubilno pokazati, pa i ovog puta ne će izostati.

Pošta:

Dragi Oskare. Napravio si gaffe. Nije ono u Šibeniku Franjo Josip I. Da si bolje pročitao godinu rimskim brojevima na onom napisu, bio bi opazio da piše godinu MDCCCXXIV. a tada Franja Josipa nije bilo još na propalom prijestolju. Bio je stric mu Franjo I. — U ostalom nijesi puno pogriješio — ima ih u Šibeniku: gorih od Franja Josipa I.

Suradniku x. — Sa tvojim „sitnarijam“ bljednosno pred kokosa. Predomisli si smo se, jer zrno do zrna, pogača. Bacisuo u naš hambar. Za dojdjući broj čitava — uskvasnica, brašenica.

Dopisnik iz Danske. — Primismo tvoju iz Kodinja. Prispjeli, objelodaniti čemo u narednom broju. Samo ustrajno naprijed triboimo gubu iz torine a „došta je truloža u — Danskoj!“

Krešimirovac — Šibenik. Ma koliko vas gosp. Baranović uvjeravao, nada nam se povjerali, da onaj čovjek napuhao jednog Trenfina u pitanju poročenja zemljišta vlastinica silom po t. zv. kmetovima. Za prvo: jer je pravedan čovjek; za drugo: jer pokriva položaj s kojeg bi po vladi morao odmah biti sbačen, radi reda, poredka i mira. Za treće: jer spada u „demokrat-ku stranku“, a ova — tako barem javno iziče — protiva je svakoj sile i terora. U ostalom, raspitat čemo se, a noćemo stediti nikoga.

Vješt strojopisac

— Nudi se za 2 do 3 sata dnevno za koju pisarnu. Preuzeo bi, prepisivanje spisa i svakovrane pisarske radnje kod kuće sa vlastitim strojem. Adresa kod uprave.

Utemeljen god. 1860.

ODGIKOVANI GRAFIČNI ZAVOD
ШТАМПАРИЈА ЛИТОГРАФИЈА
TISKARA LITOGRAFIJA
E. VITAGIANI - ŠIBENIK

Počeo je ovih dana da
preuzimlje i obavlja sva
posla što se tiče u
grafičnoj industriji.

Pozor!

Tko hoće da mu ime
ostane trajno, a spomen
dugotrajan na ovome
svietu, svoju rabotu, svoj
proizvod neka

oglasuje

u

RASKOVANOME

Ciene umjerene.